ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΣΤΗ ΡΩΣΣΙΑ

Ο ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ἡ συνέχεια καὶ τὸ τέλος τῆς ἐξιστορήσεως τοῦ Ρώσσου συγγραφέως Γκούμελικ. Τὸ πάθημα ἑνὸς Πολωνοῦ εὐπατρίδου. Ἕνα ἀτελείωτο ταξεῖδι μέσ' ἀπό τὶς στέππες. Ὁ Τσάρος Νικόλαος στὴν Ὀδησσό. Τὸ ἐπεισόδιό του μὲ τὸ Γεώργ. Ξενόπουλο. Ὁ ὡραῖος Μωραΐτης φουσταν-ελλοφόρος καὶ ἡ ἐλευθεροστομία του. Ὁ Ἀλ. Σοῦτσος στὴ Ρωσσία.

Γ'.

ΥΝΕΧΙΖΟΥΜΕ τὴν ἐνδιαφέρουσα ἐξιστόρησι τῆς δράσεως τῶν Ἑλλήνων τῆς Ρωσσίας, στὰ χρόνια τῆς Αἰκατερίνης τῆς Μεγάλης καὶ τοῦ Τσάρου Νικολάου :

Τὸ πρωΐ τῆς ἄλλης ἡμέρας, μπροστὰ στὴν ἐξώπορτα τοῦ μεγαλοπρεποῦς μεγάρου τοῦ Πολωνοῦ εὐπατρίδου ποὺ διέψευδε τὰς Ρωσσικὰς νίκας, στάθηκε ἕνα ἀμάξι μ' ἕναν ἀνώτερο ἀξιωματικὸ καὶ δυὸ ὑπαξιωματικοὺς τῆς Χωροφυλακῆς.

Ὁ ἀξιωματικὸς ἐπήδησε ἀπὸ τ' ἀμάξι, ἐπιπῆκε στὸ μέγαρο καὶ ζήτησε ἀπὸ τὸ θαλαμηπόλο τοῦ Πολωνοῦ νὰ ξυπνήση ἀμέσως τὸν κύριό του.

Ἀνήσυχος ὁ Πολωνός, πετάχτηκε ἀπὸ τὸ κρεββάτι του, ντύθηκε βιαστικά, βγῆκε ἔξω καὶ ρώτησε τὸ Ρῶσσο ἀξιωματικό :

— Τί σημαίνει, κύριε ; Γιατί ἡ προϊνὴ αὐτὴ ἐπίσκεψις ;

Μὲ τόνο ἐλαφρᾶς εἰρωνείας, ὁ ἀξιωματικὸς τὸν προσκάλεσε «νὰ κατέβη ἀμέσως καὶ νὰ πάρη θέσι στὸ ἀμάξι, γιὰ νὰ κάνη, κατὰ διαταγὴ τοῦ Μεγάλου Δουκός, ἕναν πολὺ ὠφέλιμο καὶ ἀρκετὰ μακρυνὸ περίπατο».

Ἡ διαταγὴ ἦταν ἐπείγουσα καὶ ὁ Πολωνὸς ἀριστοκράτης, κατάχλομος ἀπὸ τὴν ταραχή του, ἀναγκάστηκε νὰ ὑπακούση ἀμέσως καὶ νὰ καθήση ἀνάμεσα στοὺς δυὸ χωροφύλακες, στὸ ἀμάξι, τὸ ὁποῖον ἀνεχώρησε μὲ ὅλη τὴν ταχύτητα τῶν ἀλόγων ποὺ τὸ ἔσερναν...

Οἱ δυὸ συνοδοὶ χωροφύλακες, ἐκτελοῦντες αὐστηρὴ διαταγὴ τοῦ Μεγάλου Δουκὸς Κωνσταντίνου, ἐφέρνονταν μὲ μεγάλο σεβασμὸ στὸν ταξειδιώτη, ἔμεναν ὅμως ἄφωνοι σὰν ψῶρα στὶς ἐρωτήσεις του, καὶ οὔτε σὲ κανέναν ἄλλον ἐπέτρεπαν νὰ τὸν πλησιάση στοὺς σταθμούς.

Ἔτσι ὁ Πολωνὸς διέσχισε μὲ καταπληκτικὴ ταχύτητα μεγάλες ἐκτάσεις κ' ἀπέραντες ἔρημες στέππες, γιὰ πολλὰ μερόνυχτα, χωρὶς νὰ ξέρη ποῦ τὸν πηγαίνουν. Ἡ ἀγωνία του ὅμως μεγάλωνε διαρκῶς, γιατὶ φανταζότανε τραγικὴ τὴν τύχη του...

Ἐπὶ τέλους, τὸ πρωΐ τῆς δεκάτης τετάρτης ἡμέρας, τὸ ἀμάξι μπῆκε σὲ μιὰ παραθαλασσία πόλι, καὶ στάθηκε μπροστὰ στὴν πόρτα τοῦ Φρουραρχείου.

Ὁ Φρούραρχος, μόλις ἔλαβε γνῶσιν τῆς διαταγῆς καὶ τῶν ὁδηγιῶν τοῦ Μεγάλου Δουκός, ἐδέχτηκε ἀμέσως μὲ πολλὲς τιμὲς τὸν Πολωνὸ εὐπατρίδη, τὸν ἐφιλοξένησε μεγαλοπρεπῶς, τοῦ ἐπρόσφερε (κατὰ τὴν τότε Ρωσσικὴ συνήθεια) ἕνα πλουσιώτατο φόρεμα, καί, μετὰ τὸ μεσημέρι, τὸν ἔβαλε πάνω σ' ἕνα ἀνοιχτὸ πολυτελὲς ἁμάξι καὶ τὸν ἐγύρισε σὲ ὅλη τὴν πόλι, δείχνοντάς του τ' ἀξιοθέατα καὶ λέγοντας κάθε φορά :

— Ἰδού, αὐτὴ εἶνε ἡ Βάρνα, κύριε !... Καθὼς βλέπετε, ὁλόκληρη ἡ πόλις καὶ τὸ φρούριο κατέχονται ἀπὸ τοὺς Ρώσσους καὶ ἡ Ρωσσικὴ σημαία κυματίζει παντοῦ !...

Τὸ βράδυ, ὁ Φρούραρχος παρέθεσε, πρὸς τιμὴν τοῦ φιλοξενουμένου του, πλούσιο γεῦμα, καὶ τὴν ἄλλη μέρα τὸν ἐξαπέστειλε, μὲ τὸν ἴδιο τρόπο κι' ἀπὸ τὸν ἴδιο δρόμο, στὴ Βαρσοβία, ὅπου οἱ χωροφύλακες τὸν ἄφησαν ἐλεύθερο νὰ πάη στὸ μέγαρό του.

Στὴ Βαρσοβία, ὁ ἀκούσιος περιηγητής, ἔπειτα ἀπὸ τὸ τρομερὸ αὐτὸ μηνιαῖο ταξεῖδι, ἔμεινε κλεισμένος πολλὲς μέρες στὸ σπίτι του, γιὰ ν' ἀναπαυθῆ καὶ νὰ συνέλθη ἀπὸ τὸν τρόμο του.

Ὅταν, ἐπὶ τέλους, φάνηκε πάλι στὴν κοινωνία, ἐκήρυττε αὐθορμήτως παντοῦ ὅτι ὄχι μόνο τὴ Βάρνα, ἀλλὰ καὶ τὴν Ἀδριανούπολι καὶ αὐτὴ ἀκόμη τὴν Κωνσταντινούπολι κατέχει ὁ Ρωσσικὸς στρατός. Ἡ πρωτότυπος τιμωρία ποὺ τοῦ εἶχε ἐπιβάλει ὁ Μέγας Δοὺξ Κωνσταντῖνος ἦταν σκληρή, ἀλλὰ ἔξυπνη καὶ συντελεστική.

* * *

Ὁ Ρῶσσος συγγραφεὺς Γκούμελικ ἀναφέρει καὶ ἄλλον σημαίνοντα Ἕλληνα τῆς Τσαρικῆς ἐκείνης ἐποχῆς, τὸ Γεώργιο Ξενόπουλο, Πελοποννήσιο τὴν καταγωγή.

Κάποτε ποὺ ὁ λαοφιλὴς αὐτοκράτωρ Νικόλαος πέρασε ἀπὸ τὴν Ὀδησσὸ κι' ἔμεινε ἐκεῖ λίγες μέρες, ὁ Ἕλλην αὐτὸς πῆγε καὶ στάθηκε μὲ τὸ πλῆθος μπροστὰ στὸ προσωρινὸ ἀνάκτορό του, περιμένοντας νὰ δῆ τὸν Τσάρο.

Ὁ Γεώργιος Ξενόπουλος ἦταν ὡραιότατος ἀνδρικὸς τύπος καὶ φορεῦσε πλούσιο ἐθνικὸ ἔνδυμα, χιονάτη φουστανέλλα, χρυσοκέντητη φιμελή, φέσι κλπ. Ὅταν πέρασε ὁ αὐτοκράτωρ, ὁ Ξενόπουλος ἐφώναξε Ἑλληνιστί :

— Ζήτω ὁ μέγας Τσάρος! Ζήτω ἡ ὁμόδοξος Ρωσσία!...

Ὁ Νικόλαος τὸν ἐπρόσεξε ἀμέσως, ἔστειλε τὸν ὑπασπιστή του καὶ τὸν ἐκάλεσε στὸ παλάτι. Ἡ γραφικὴ ἐμφάνισις τοῦ Ἕλληνος ἔκανε ἐντύπωσι σὲ ὅλους. «*Μὲ βλέμματα θαυμασμοῦ* — γράφει ὁ Γκούμελικ — *ὁ αὐτοκράτωρ καὶ ἡ ἀκολουθία του παρετήρουν τὸ ἀνδρικὸ κάλλος καὶ τὴ μεγαλοπρεπῆ ἀφέλεια τοῦ Ἕλληνος ἐκείνου!*».

Στὴν αὐτοκρατορικὴ ἀκολουθία ὑπῆρχαν τὴν ἐποχὴ αὐτὴ καὶ δυὸ Ἕλληνες, ὁ Α. Στούρζας καὶ ὁ Λ. Νέγρης. Ὁ αὐτοκράτωρ τοὺς ἐχρησιμοποίησε ὡς διερμηνεῖς καὶ ἀπηύθυνε στὸν Ξενόπουλο διάφορες ἐρωτήσεις. Ἔμαθε ἔτσι ὅτι ὁ Ξενόπουλος εἶνε φτωχός, ὅτι ἡ χρυσοκέντητη φορεσιὰ ποὺ φορεῦσε «ἦταν τοῦ παπποῦ του τοῦ συχωρεμένου» καὶ ὅτι τώρα εἶχε φθῆ ἀπὸ τὸ Μωριὰ ν' ἀνταμώση τὸν ἀδελφό του ποὺ εἶχε καφενεῖο στὴν Ὀδησσό.

Ὁ Τσάρος εἶπε τότε νὰ τὸν ρωτήσουν ἂν θέλη νὰ πάη στὴν Πετρούπολι «*νὰ τὸν κάνη ἄνθρωπο*».

Στὴν ἐρώτησι αὐτὴ ὁ περήφανος Μωραΐτης ἀπάντησε :

— Ἀμ τί, μὴ δὰ εἶμαι τώρα ἐγὼ γάϊδαρος ;

Ὁ Στούρζας καὶ ὁ Νέγρης βρέθηκαν σὲ δύσκολη θέσι καὶ ἐδίσταζαν νὰ μεταφράσουν στὸν αὐτοκράτορα τὴν τολμηρὴ αὐτὴ Μωραΐτικη ἀπάντησι. Ἀλλ' ὁ αὐτοκράτωρ Νικόλαος ἀντελήφθη ὅτι κάτι συνέβαινε καὶ ἀπήτησε νὰ τοῦ διερμηνεύσουν κατὰ γράμμα τὴν ἀπάντησι τοῦ Ἕλληνος.

Μόλις ἄκουσε τί εἶχε πῆ ὁ Ξενόπουλος, ἐγέλασε καὶ διέταξε νὰ τοῦ ποῦν ὅτι δὲν εἶχε σκεφθῆ νὰ τὸν προσβάλη καὶ λυπεῖται πολὺ γιατὶ παρεξήγησε τὴν ἐρώτησί του.

Τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν ὅτι ὁ Ξενόπουλος ἀκολούθησε στὴν Πετρούπολι τὴν αὐτοκρατορικὴ συνοδεία καί, προστατευόμενος ἀπὸ τὸν Τσάρο, κατετάχθη ὡς ὑπαξιωματικὸς στὴν αὐτοκρατορικὴ φρουρά, ὅπου ἐθαυμάζετο στὶς τελετὲς γιὰ τὸ παράστημά του.

Ἀλλὰ ὁ δυστυχισμένος Μωραΐτης δὲν μπόρεσε ν' ἀνθέξη περισσότερο ἀπὸ δυὸ χρόνια στὶς πολλὲς καὶ διάφορες ἀπαιτήσεις τῆς ὑπηρεσίας καὶ πρὸ πάντων στὸ φοβερὸ κρῦο τοῦ Ρωσσικοῦ κλίματος καὶ πέθανε φθισικός.

* * *

Ἄλλος Ἕλλην ποὺ εὐεργετήθη ἀπὸ τὴν Τσαρικὴ Αὐλὴ ἦταν καὶ ὁ ποιητὴς Ἀλέξανδρος Σοῦτσος. Ἀλλὰ κι' αὐτὸς δὲν μπόρεσε ν' ἀνθέξη στὶ χιόνια τῆς Πετρουπόλεως κι' ἔφυγε. Κατὰ τὸ διάστημα τῆς διαμονῆς του στὴ Ρωσσικὴ πρωτεύουσα ἔγραψε τὸ ἀκόλουθο ποίημα σὲ λεύκωμα Ἑλληνίδος τῆς Πετρουπόλεως :

Ὁ ἐννιάμηνος χειμὼν σου, ὄχθη σκυθρωπὴ τῆς Νέβας,
Μοῦ ἐκράτησε τὸ αἷμα παγωμένον εἰς τὰς φλέβας...
Καὶ τοῦ φλογεροῦ σου θέρους τὰς ὀστρινὰς ἡμέρας
Ἑλληνίδας αὐταδέλφους ἀπαντήσας τὸ ἐσπέρας
Εἰς τὰς ἄμμους σου ἀνθούσας — Ὦ, ἐφώναξα, τί κρῖμα!
Νὰ μαραίνωνται τοιαῦτα ρόδα εἰς τοιοῦτον κλῖμα !

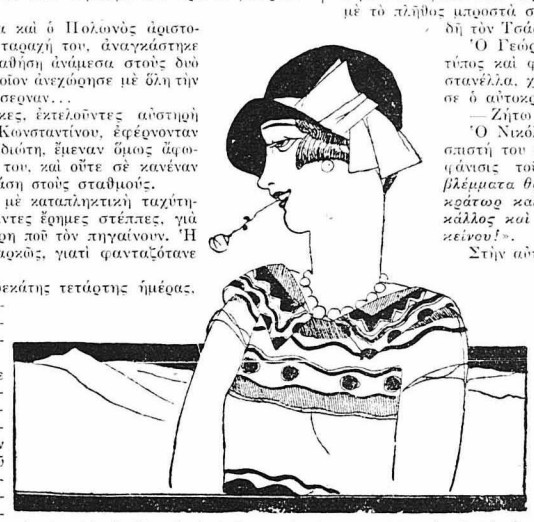

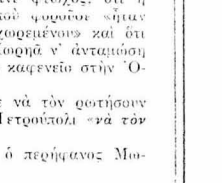

ποὺ κρατοῦσαν ἀνάστατη τὴν Ἀνατολὴ καὶ ἐπεδίωξε, στὴ Δύσι, νὰ ἔλθη σὲ μιὰ προσέγγισι μὲ τὸν Πάπα καὶ τὸν Καρολομάγνο. Ἐπίσης, στὸ ζήτημα τῶν εἰκόνων, ποὺ εἶχε χωρίσει τὸ Βυζάντιο σὲ δυὸ ἀντιμαχόμενα στρατόπεδα, ἐροστάτευσε ἐξαιρετικὰ τὰ παλαιὰ ἔθιμα τῆς χριστιανοσύνης.

«Οἱ εὐσεβεῖς ἄνθρωποι — γράφει ἕνας σύγχρονος χρονικογράφος — ἄρχισαν νὰ μιλοῦν ἐλεύθερα καὶ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ νὰ κηρύσσεται ἀνεμπόδιστα. Ἐκεῖνοι ποὺ ζητοῦσαν τὴ σωτηρία τῆς ψυχῆς τους, μποροῦσαν χωρὶς δυσκολία ν' ἀποτραβηχτοῦν ἀπὸ τὸν κόσμο καὶ ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ ἐτιμᾶτο παντοῦ. Τὰ μοναστήρια ξανάνθισαν καὶ τὸ ἀγαθὸν ἐδοξάζετο σὲ ὅλη τὴν αὐτοκρατορία...».

Ἔτσι οἱ μοναχοὶ ἔκαναν πάλι τὴν ἐμφάνισί τους στὴν Κωνσταντινούπολι καὶ ἡ πύλες τῶν μοναστηριῶν ἀνοιξαν πάλι. Ἡ αὐτοκράτειρα κατέβαλε κάθε προσπάθεια γιὰ νὰ ἐπανορθώση τὶς ζημίες ποὺ εἶχε κάνει στὶς ἐκκλησίες τὸ προηγούμενο καθεστώς. Ξαναπῆγε μὲ μεγάλη πομπὴ στὴν Ἁγία Σοφία τὸ πολύτιμο στέμμα ποὺ εἶχε ἀφαιρέσει ἀπ' αὐτὴ ὁ Λέων IV. Ἐπίσης ξανάβαλε ἐπισήμως στὴ λάρνακά τους τὰ ἱερὰ λείψανα τῆς Ἁγίας Εὐφημίας, τὰ ὁποῖα ὁ Κωνσταντῖνος V εἶχε ρίξει στὴ θάλασσα καὶ τὰ ὁποῖα ὡς ἐκ θαύματος εἶχαν διασωθῆ.

Ἔτσι, ὅλοι οἱ θρησκόληπτοι Βυζαντινοί, γοητευμένοι ἀπὸ τὰ θεάρεστα αὐτὰ ἔργα τῆς Εἰρήνης, χαιρετοῦσαν ὡς ἕνα θαῦμα ἀνέλπιστο τὴν ἄνοδο στὸ θρόνο μιᾶς εὐσεβοῦς αὐτοκρατείρας καὶ εὐχαριστοῦσαν τὸ Θεό, «ὁ ὁποῖος μὲ τὸ χέρι μιᾶς χήρας γυναικὸς καὶ ἑνὸς παιδιοῦ ὀρφανοῦ εἶχε συντρίψει τὴν ἀσέβεια καὶ εἶχε τερματίσει τὴ δουλεία τῆς ἐκκλησίας».

ΣΤΟ ΠΡΟΣΕΧΕΣ : Ἡ συνέχεια.